

Erasmus
School of
Law

Nederlands-Belgisch Colloquium

Wat maakt een schip, een schip?

Prof. mr. Frank Smeele
28 oktober 2021

Erasmus University Rotterdam

Wat maakt een schip, een schip?

Overzicht

- Inleiding
- Definitie schip
  - Relevantie?
  - Zinvol?
  - Benaderingen
- Stand van zaken
  - Internationaal – eenvormige verdragen
  - Nationaal – rechtsvergelijking
- Toepasselijk recht
  - Autonome uitleg eenvormig recht?
  - Een passende conflictregel?

Wat maakt een schip, een schip?

Inleiding

Ceci n'est pas une pipe.

Ceci n'est pas un navire.

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Inleiding

- Personificatie
  - Eigennaam
  - Geboorte, doop
  - Genderidentiteit
    - “*Het* schip werpt *haar* ankers uit.”
  - Wettige vertegenwoordigers
    - Kapitein (*Master*),
    - scheepsagent (*Ship's husband*).
  - ...

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Inleiding

■ Personificatie

- ...
- Staatsverbondenheid
  - Nationaliteit, vlag, thuishaven.
- Uniek scheepsidentificatienummer
  - IMO-, ENI-nummer.
- Rechtspersoonlijkheid.
  - *Tucker v. Alexandroff*, 183 U.S. 424 (US Supreme Court)
- Procespartij
  - Action in rem.

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

■ Relevantie: juridische “status aparte” van schepen

- Publiekrecht:
  - Regulering
    - Veiligheid: Safety of Life at Sea (SOLAS)
    - Milieubescherming: Marpol, Nairobi, Ship Recycling.
  - Fiscaal:
    - belasting naar tonnage, versnelde afschrijving
    - vrijstelling van heffingen op de Rijn (Akte van Mannheim)
    - Zeedagenaftrek, *Booreiland “G”*, HR 28 mei 2004, S&S 2005/13.
    - Onroerende zaakbelasting, *Woonark*, HR 15 januari 2010, S&S2010/96.
- Strafverzwarend
  - *R. v. Goodwin*: jetski overvaart een zwemmer nabij een zeestrand.
  - Piraten als “hostis humani generis” (vijanden van de mensheid).

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

■ Relevantie: juridische “status aparte” van schepen

■ Publiekrecht:

■ Regulering

- Veiligheid: Safety of Life at Sea (SOLAS)
- Milieubescherming: Marpol, Nairobi, Ship Recycling.

■ Fiscaal:

- belasting naar tonnage, versnelde afschrijving
- vrijstelling van heffingen op de Rijn (Akte van Mannheim)
- Zeedagenaftrek, **Booreiland “G”**, HR 28 mei 2004, S&S 2005/13.
- Onroerende zaakbelasting, **Woonark**, HR 15 januari 2010, S&S2010/96.

■ Strafverzwaard

- **R. v. Goodwin**: jetski overvaart een zwemmer nabij een zeestrand.
- Piraten als “hostis humani generis” (vijanden van de mensheid).

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

■ Relevantie: juridische “status aparte” van schepen

■ Publiekrecht:

■ Regulering

- Veiligheid: Safety of Life at Sea (SOLAS)
- Milieubescherming: Marpol, Nairobi, Ship Recycling.

■ Fiscaal:

- belasting naar tonnage, versnelde afschrijving
- vrijstelling van heffingen op de Rijn (Akte van Mannheim)
- Zeedagenaftrek, *Booreiland “G”*, HR 28 mei 2004, S&S 2005/13.
- Onroerende zaakbelasting, *Woonark*, HR 15 januari 2010, S&S2010/96.

■ Strafverzwaard

- *R. v. Goodwin*: jetski overvaart een zwemmer nabij een zeestrand.
- Piraten als “hostis humani generis” (vijanden van de mensheid).

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

■ Relevantie: juridische “status aparte” van schepen

■ Privaatrecht

- Vatbaarheid voor registratie
- Scheepsbestanddelen en -toebehoren
- Scheepshypotheek
- Verpanding?
- Scheepsvoorrechten en –verhaalsrechten.
- Zeearbeidsrecht

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

■ Relevantie: juridische “status aparte” van schepen

■ Privaatrecht

- ..
- Aanvaring
- Strikte aansprakelijkheid
  - Olieverontreiniging
  - Gevaarlijke stoffen
- Hulpverlening,
- Avarij-grosse
- Beperking van aansprakelijkheid, *Birkenfeld v. New Zealand Yachting*, Rigid Inflatable Boat (RIB)
- Verjaring.
- Verzekeringsplicht, *Richtlijn 2009/20/EG* betreffende de verzekering van scheepseigenaren tegen maritieme vorderingen

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

- Relevantie: juridische “status aparte” van schepen
  - Procesrecht
    - Scheepsbeslag.
    - In rem procedures.
    - Scheepsveiling.
    - Beperkingsprocedures.

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

- Zinvol?
  - Nut van conceptualisering in het algemeen:
    - Bevordert overzichtelijkheid, toegankelijkheid en innerlijke consistentie van het rechtssysteem.
    - Definitie reikt de relevante objectieve kenmerken aan op basis waarvan de kwalificatie van de rechtsverhouding (in casu of iets een schip is) mogelijk wordt. Niet de subjectieve bedoelingen van partijen maar het objectieve recht bepalen of iets aangemerkt kan worden als een schip.

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

■ Zinvol?

■ Nut van conceptualisering in het algemeen:

- Noodzakelijk voor (rechtspolitieke) afgrenzing van reikwijdte (scope) specifieke regelingen.
  - *Stewart v. Dutra*, 543 U. S. 1 (2005): reikwijdte omkering bewijslast in Jones Act.
  - *R. v. Goodwin*, reikwijdte strafrechtelijke normen in Merchant Shipping Act.
  - *Lozman v. City Riviera Beach*, 568 U. S. 1 (2013), reikwijdte federale (in rem) admiralty jurisdictie.
- Referentiepunt bij het beslechten van grensgevallen, die in een of meer opzichten afwijken van de gekozen norm, bijv. drijvend droogdok, amfibievaartuig, woonboot, ponton, boeien.
- Vergroten van de rechtszekerheid.

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

■ Zinvol?

■ Definiëren is notoir moeilijk en zeker bij schepen.

- Veelheid aan definities in internationale verdragen en naar nationaal recht, maar geen algemeen aanvaarde eenvormige basisdefinitie.
- **Rechtspolitiek:** is een ruimere of juist een beperktere definitie wenselijk? Bijv. *Nelly*, Rb. Rotterdam 9 oktober 2013, S&S 2014/77: ontploffing gasfles op woonboot in Amsterdamse grachten veroorzaakt ernstig letsel bij passerende fietser. Personenfonds SDR 200.000. AVP-dekkingslimiet ligt tussen € 1,25 tot € 2,5 miljoen.
- Wettelijk vastgelegd of overlaten aan de rechtspraak?
- **Uitzonderingen**, bijv. schip in aanbouw, vgl. art. 8:1 (2) BW (uitbreiding/inperking via AmvB).
- ...

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

■ Zinvol?

- Definiëren is notoir moeilijk en zeker bij schepen.
  - ...
  - **Temporeel:** wanneer wordt iets een schip en wanneer houdt het op schip te zijn?
    - **Begin:** de tewaterlating van een schip in aanbouw, vgl. *Oleg Strashnov*, Rb. Rotterdam 27 februari 2013, *S&S* 2013, 138: het moment dat het gewicht van het betrokken object (het schip) in overwegende mate door het water wordt gedragen.
    - **Einde:** Belgisch recht: "Vast tuig": elk tuig dat zijn geschiktheid als middel van verkeer te water heeft verloren doordat het blijvend met het land of de bodem is verbonden". (Art. 1.1.1.3 §1, 4° Scheepvaartwetboek).
  - Engelse rechters halen nog wel eens de olifant test aan: "I can't describe an elephant, but I know one when I see one."

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Definitie schip

■ Benaderingen

- Welke elementen moeten in de definitie terugkomen?
  - Wezenskenmerken, zoals:
    - drijfvermogen,
    - constructie,
    - mobiliteit,
    - navigatie.
  - Het gebruik van het schip:
    - op zee of op binnenwateren,
    - als vervoermiddel, in het verkeer of ook stationair
    - bedrijfsmatig of als pleziervaartuig
 of juist niet?
  - Formele, uiterlijke kenmerken, zoals:
    - Registratie
    - Omvang, tonnage.

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken

- Internationaal – Eenvormige verdragen
  - Vaak ontbreekt een definitie of is deze nietszeggend of ligt de focus op de reikwijdte van het verdrag.
    - Bijv. art. 11 en 12 Brussels Aanvaringsverdrag.
  - Afhankelijk van context zijn sommige definities ruim van strekking:
    - Regel 3, § A Colregs: “elk drijvend tuig, met inbegrip van vaartuigen zonder waterverplaatsing en watervliegtuigen, gebruikt of geschikt om te worden gebruikt als een middel van vervoer te water.”
    - Artikel 2 (4) Marpol: “elk vaartuig, van welk type ook, dat in het mariene milieu opereert, waaronder begrepen: draagvleugelboten, luchtkussenvaartuigen, onderwatervaartuigen, vaartuigen in drijvende toestand, alsmede vaste en drijvende platforms.”
    - ...

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken

- Internationaal – Eenvormige verdragen
  - Afhankelijk van context zijn sommige definities ruim van strekking:
    - ...
    - Artikel 1 (b) Londens Hulpverleningsverdrag: “ieder schip of ander vaartuig, dan wel iedere constructie waarmee kan worden gevaren.”
  - En anderen juist weer beperkter:
    - Bijv. art. 15 (5) Londens Beperkingsverdrag: “Dit Verdrag is niet van toepassing op:
      - a. luchtkussenvoertuigen;
      - b. drijvende platforms, die zijn gebouwd ter exploratie of exploitatie van de natuurlijke rijkdommen van de zeebodem of van de ondergrond daarvan.

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken

■ Nationaal recht

■ Grote rechtsverscheidenheid:

- Van land tot land
- Vaak meerdere definities binnen één jurisdictie vanwege doorwerking eenvormig recht.
- Sterk uiteenlopende rechtspolitieke inzichten:
  - Kleine schepen, bijv. Rotterdamse watertaxi.
  - Pleziervaart?
  - Atypische vaartuigen jetski, pontons, booreilanden, hovercraft.
  - Bescherming scheepseigenaren vs. inperking van maritieme particularismes.

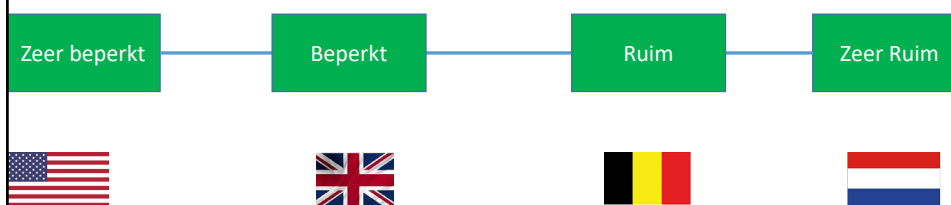
Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken – Nationaal recht

■ Overzicht in vogelvlucht

■ Spectrum van benaderingen

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken – Nationaal recht

- **Overzicht in vogelvlucht – Spectrum van benaderingen**
  - **Amerikaans Federaal recht – 1 U.S.C. § 3 Rules of Construction:**
    - The word “vessel” includes every description of watercraft or other artificial contrivance used, or capable of being used, as a means of transportation on water.

  - **Stewart v. Dutra, 543 U. S. 1 (2005)**

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken – Nationaal recht

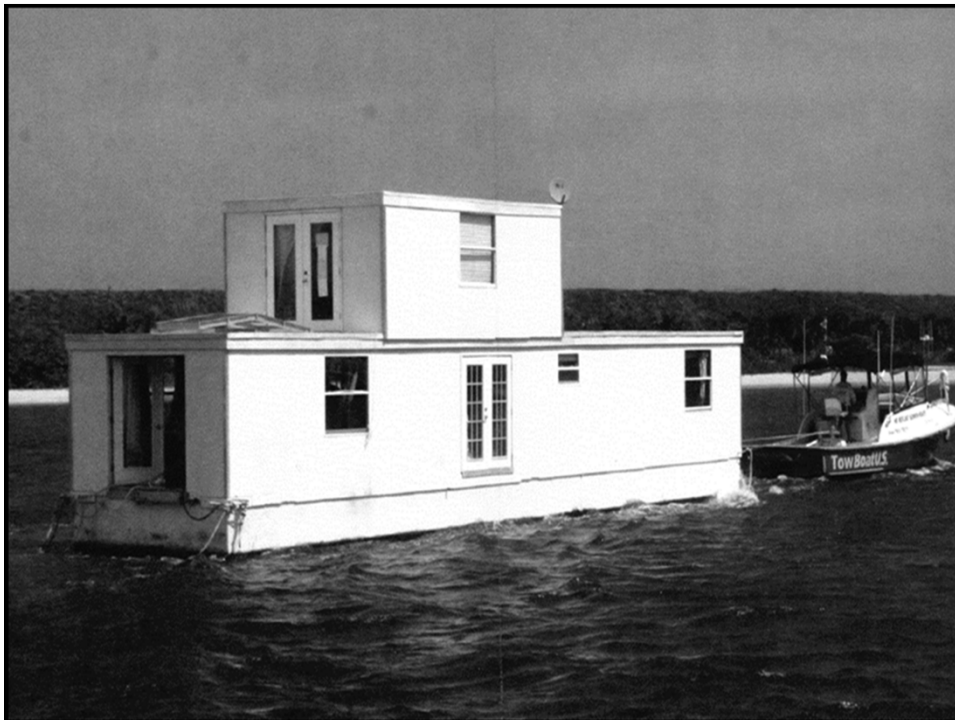
■ Overzicht in vogelvlucht – Spectrum van benaderingen

■ Amerikaans Federaal recht – 1 U.S.C. § 3 Rules of Construction:

■ The word “vessel” includes every description of watercraft or other artificial contrivance used, or capable of being used, as a means of transportation on water.

■ *Stewart v. Dutra*, 543 U. S. 1 (2005): een Superscoop was een “vessel” zodat de aan boord daarvan verwonde ingenieur zich kon beroepen op de omkering van bewijslast in de Jones Act.

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken – Nationaal recht

■ Overzicht in vogelvlucht – Spectrum van benaderingen

■ Amerikaans Federaal recht – 1 U.S.C. § 3 Rules of Construction:

- The word “vessel” includes every description of watercraft or other artificial contrivance used, or capable of being used, as a means of transportation on water.
- [Lozman v. City Riviera Beach](#), 568 U. S. 1 (2013): de woonboot was geen schip zodat de jachthaven ten onrechte de Federale Admiralty jurisdictie had benut om – via in rem beslaglegging, Verkoop als voorlopige maatregel en vernietiging van de woonboot – van die vervelende meneer Lozman af te komen.

Ezafun

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken – Nationaal recht

■ Overzicht in vogelvlucht – Spectrum van benaderingen

■ Engeland, Section 313 (1) Merchant Shipping Act 1995:

- (1) "Ship" includes every description of vessel *used in navigation*".
- [Steedman v. Scofield](#) [1992] 2 Lloyd's Rep 163, Sheen J. "To my mind the phrase "used in navigation" conveys the concept of transporting persons or property by water to an intended destination. ... "Navigation" is not synonymous with movement on water. Navigation is planned or ordered movement from one place to another. A jet ski is capable of movement on water at very high speed under its own power, but its purpose is not to go from one place to another. ... It may be possible to navigate a jet ski but in my judgment it is not "a vessel used in navigation"."
- [R v. Goodwin](#), Court of Appeal (Criminal Division) (2005).

Ezafun

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken – Nationaal recht

■ Overzicht in vogelvlucht – Spectrum van benaderingen

■ Engeland, Section 313 (1) Merchant Shipping Act 1995:

- (1) "Ship" includes every description of vessel *used in navigation*".

- N.B. *The Von Rocks*, Irish Supreme Court (1998): een bakhoedredger (kraan op een ponton) is een "vessel used in navigation" ook al heeft het geen eigen voortstuwings- en navigatie-mogelijkheden

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken – Nationaal recht

■ Overzicht in vogelvlucht – Spectrum van benaderingen

■ Nederland, Art. 8:1 (1) BW:

- In dit wetboek worden onder schepen verstaan alle zaken, *geen luchtvaartuig zijnde, die blijkens hun constructie bestemd zijn om te drijven en drijven of hebben gedreven.*
  - Constructie en drijfbestemming: wel allerlei menselijke constructies uiteenlopend van vloten tot badeenden, boeien, hovercrafts, pontons, drijvende elevatoren, amfibievoertuigen, woonboten, drijvend dok, verplaatsbare booreilanden enz.
  - Drijven kan zowel in als op het water (onderzeeboten).

Erasmus

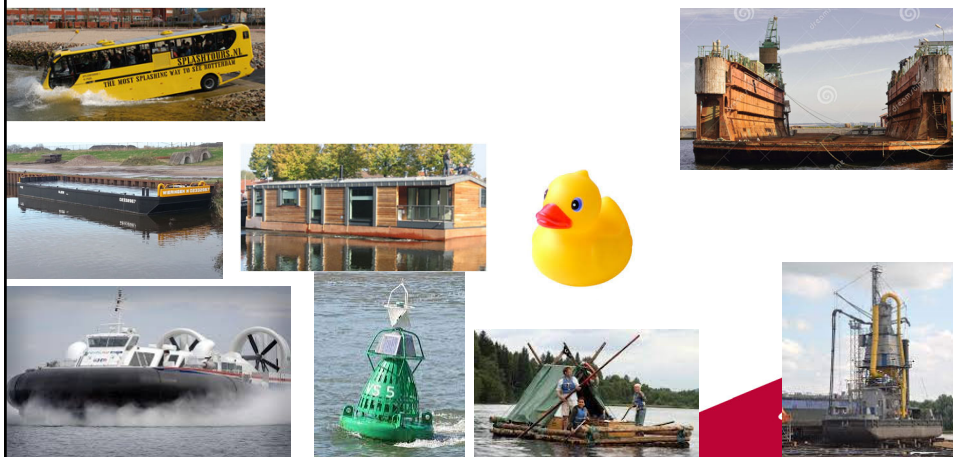

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken – Nationaal recht

■ Overzicht in vogelvlucht – Spectrum van benaderingen

- Nederland, Art. 8:1 (1) BW: In dit wetboek worden onder schepen verstaan alle zaken, geen luchtvaartuig zijnde, die blijkens hun constructie bestemd zijn om te drijven en drijven of hebben gedreven.

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken – Nationaal recht

■ Overzicht in vogelvlucht – Spectrum van benaderingen

- Nederland, Art. 8:1 (1) BW:
  - In dit wetboek worden onder schepen verstaan alle zaken, geen luchtvaartuig zijnde, die blijkens hun constructie bestemd zijn om te drijven en drijven of hebben gedreven.
    - Geen watervliegtuigen.
    - Constructie en drijfbestemming: geen zeedieren (walvissen)
    - Constructie en drijfbestemming: geen natuurverschijnselen (ijsberg, boomstammen).
    - Constructie en drijfbestemming: geen toevallig in het water terecht gekomen zaken die nog even drijven: containers van de MSC Zoë, auto's.
    - Asser/Japikse: Stormvloedkering Nieuwe waterweg is geen schip want duurzaam met het land verenigd en dus eigenlijk onroerend. Idem: voor drijvende steigers, drijvende sluisdeuren, vaste booreilanden
  - Drijven kan zowel in als op het water (onderzeeboten).

Erasmus

Wat maakt een schip, een schip?

Stand van zaken – Nationaal recht

■ Overzicht in vogelvlucht – Spectrum van benaderingen

■ België, Scheepvaartwetboek, Art. 1.1.1.3. Schepen:

■ § 1. In dit wetboek wordt verstaan onder:

■ 1° "schip": elk tuig, met of zonder **eigen beweegkracht**, met of zonder **waterverplaatsing**, dat **drijft of heeft gedreven** en dat wordt gebruikt of geschikt is om te worden gebruikt als **middel van verkeer te water**, met inbegrip van luchtkussenvaartuigen doch **met uitsluiting van vaste tuigen**, watervliegtuigen en amfibievoertuigen;

■ 2° "verkeer te water": elke, zelfs stationaire vorm van deelname aan het verkeer in, onder of over openbare wateren;

■ 4° "vast tuig": elk tuig dat zijn geschiktheid als middel van verkeer te water heeft verloren doordat het blijvend met het land of de bodem is verbonden;

■ N.B. Ruim opgezette definitie, maar toch nog wel ingeperkt door vereiste van (geschiktheid voor) gebruik als verkeersmiddel te water. Derhalve geen woonboot, drijvend dok, badeenden,

■ N.B. Uitdrukkelijke uitsluiting van vast tuig is nuttig, maar geldt naar Nederlands recht ook

Wat maakt een schip, een schip?

Toepasselijk recht

■ Autonome uitleg van eenvormig recht?

■ Kunstmatige discussie.

■ Hoever kun je gaan bij het ontbreken van een verdragsdefinitie en bij gebreke aan international consensus?

Wat maakt een schip, een schip?

Toepasselijk recht

■ Naar een passende conflictregel?

- Schepen zijn roerende zaken maar de *lex rei sitae*-regel sluit niet goed aan bij het beweeglijke karakter van schepen omdat anders hun juridische status aan voortdurende verandering onderhevig zou kunnen zijn.
- De *lex fori* valt hier vaak mee samen, heeft het probleem van willekeur en het zet aan tot forumshopping.
- *Lex registrationis*, vgl. art. 10:160 BW en art. 2.2.4.1 Scheepvaartwetboek met betrekking tot rechten op (zee)schepen.
  - N.B. Deze conflictregel heeft als voordeel dat het objectief is, gemakkelijk uiterlijk vaststelbaar is en aansluit bij iets wat niet snel verandert, maar ook weer niet onveranderlijk is. Misbruik?
  - N.B. Sluit aan bij de public policy achter teboekstelling, namelijk publiciteit, bevorderen van rechtszekerheid, transparantie en bescherming van derden.
  - Nadelen: mogelijkheid van misbruik? Niet alle schepen zijn of hoeven te zijn teboekgesteld dus wat doe je in die gevallen.
  - N.B. Beter zou derhalve zijn om internationaal tot consensus te komen

Wat maakt een schip, een schip?

Tot slot

■ Wenselijkheid van tot standkomen van internationale consensus

- Questionnaire CMI IWG over de nomenclatura of ships is een begin, maar nog niet meer dan dat.
- Op veel fronten is er nog geen begin van consensus:
  - **Systematiek**: algemene basis definitie van schip losmaken van scopebepalingen in verdrag en wetgeving.
  - **Public policy**: ruim of eng, maar wat doe je met de gevallen die er buiten vallen? Is dat ook wenselijk?
  - **Analytisch**: welke kenmerken zijn echt essentieel en welke zouden zonder schade gemist kunnen worden, bijv. constructie, drijfvermogen, voorstuwing, waterverplaatsing, navigatie, (geschiktheid voor) gebruik als vervoermiddel of verkeersmiddel, geen vast tuig etc.

Erasmus
School of
Law

Dank voor uw aandacht.

Erasmus University Rotterdam

The Erasmus University logo, featuring the word "Erasmus" in a stylized, cursive script.